

A person is seen from behind, standing in a dark room and looking out a window. The window is divided into several panes, some of which are covered with textured glass. The light from the window creates a bright glow, silhouetting the person and casting a soft light on the surrounding wooden walls. The overall atmosphere is contemplative and quiet.

Cees Nooteboom
La història següent

I

Mai no he tingut un interès exagerat per la meva persona, però això no vol dir que fos capaç de deixar de pensar en mi mateix just quan em venia de gust, sense més ni més. Per desgràcia, no. I aquell matí sí que tenia en què pensar, d'això no en tinc cap dubte. Una altra persona potser parlaria d'un assumpte de vida o mort, però jo no aconseguixo articular mai aquesta mena de paraules en majúscules, ni tan sols quan no hi ha ningú més, com ara.

M'havia despertat amb la ridícula sensació que potser estava mort, però en aquell moment no vaig ser capaç d'acabar de decidir si realment m'havia mort o si havia estat mort, o si justament no. La mort, així ho havia après, era el no-res, i també havia après que si n'estaves, de mort, deixaves de reflexionar. Així doncs no quadrava, perquè jo encara reflexionava, pensava, recordava. I encara era en algun lloc, un xic més tard fins i tot arribaria a constatar que podia caminar, mirar, menjar (al cap d'unes hores continuava tenint a la boca el gust dolç d'aquella mena de bunyols fets amb llet materna i mel que mengen els portuguesos per esmorzar). Fins i tot podia pagar amb diners de veritat. I aquest

últim detall, a mi em va semblar el més convincent. Et despertes en una habitació que no és la mateixa on t'has adormit, tens la cartera al costat del llit, com ha de ser. Que era a Portugal ja ho sabia, tot i que el vespre abans m'havia ficat al llit a Amsterdam, però que a la cartera hi dugués diners portuguesos no m'ho esperava. L'habitació l'havia reconeguda immediatament. I és que hi havia tingut lloc un dels episodis més importants de la meva vida, si és que a la meva vida hi podia haver cabuda per a aquesta mena de coses. Però m'estic desviant del tema. De la meva època de professor sé que tot ho has d'explicar com a mínim dues vegades, així deixes oberta la possibilitat de posar una mica d'ordre a tot allò que té l'aparença de caos. Per això torno ara a la primera hora d'aquell matí, al moment en què vaig obrir els ulls, que, per tant, encara conservava. Algú havia dit: «Sentirem el corrent d'aire entre les esquerdes de l'estructura causal». Doncs aquell matí, al meu interior, els corrents d'aire van ser considerables, malgrat que la primera visió fos la d'un sostre amb un cert nombre de bigues extraordinàriament sòlides col·locades a intervals regulars, una d'aquelles estructures que gràcies a la seva puresa funcional transmet tranquil·litat i seguretat, sensacions que tot ésser humà, per molt equilibrat que sigui, necessita quan retorna d'aquell àmbit negre que és el son. Aquelles bigues eren funcionals perquè amb la seva força suportaven la planta situada a sobre, i l'estructura era pura per la distància absolutament idèntica que hi havia entre cada

biga. Això m'hauria d'haver aportat tranquil·litat, però de tranquil·litat ni parlar-ne. Primer, no eren les meves bigues i, segon, de dalt arribava el soroll, per a mi tan dolorós en aquella habitació, del desig sexual. Només hi havia dues possibilitats: o no era la meua habitació, o no era jo, i en aquest cas tampoc no eren els meus ulls ni les meves orelles, perquè no només les bigues eren més estretes que les del meu dormitori a Keizersgracht, sinó que, sobretot, a sobre meu no hi vivia ningú, ni home ni dona, que em pogués molestar amb la seva passió invisible. Vaig continuar estirat, molt quiet, encara que només fos per acostumar-me a la idea que els meus ulls potser no eren els meus ulls, cosa que, evidentment, és una manera força complicada de dir que vaig continuar quiet com un mort perquè estava mort de por de ser algú altre. És la primera vegada que provo d'explicar-ho i no és gens fàcil. No gosava bellugar-me, perquè, si era algú altre, no sabia com ho havia de fer. Era això, si fa no fa. Els meus ulls, de moment continuava dient-ne així, veien les bigues que no eren les meves bigues, i les orelles, ja fossin meves o d'aquell possible algú altre, sentien que el *crescendo* eròtic de dalt coincidia amb la sirena d'una ambulància que, a fora, tampoc no feia el soroll que havia de fer. Em vaig tocar els ulls i vaig notar que, en fer-ho, els havia tancat. Tocar-te de debò els ulls és impossible. Sempre hi poses al davant la pantalla feta expressament per a això, només que aleshores, és clar, resulta impossible veure't la mà amb què et toques els ulls encoberts. Boles, això vaig tocar.

Si ets prou agosarat, fins i tot pots arribar a pitjar-les un xic cap endins. Em fa vergonya admetre que, després de tants anys sobre la Terra, encara no sé de què està fet realment un ull. Còrnia, retina, l'iris i la pupil·la, que en uns mots encreuats esdevenen flor i alumna, tot això ho sabia, però la matèria concreta, aquella massa viscosa de gelea o gelatina mig solidificada, sempre m'ha tingut aterrit. Sempre que he parlat de gelatina s'han rigut de mi, però així i tot, a *El rei Lear*, quan el duc de Cornualla arranca els ulls al comte de Gloucester, crida «Out! Vile jelly!», i va ser justament en això que vaig pensar quan vaig prémer aquelles boles cegues que podien ser els meus ulls o no. Vaig continuar així estirat una bona estona i vaig provar de recordar la nit abans. No hi ha res d'emocionant en els vespres d'un solter com jo, si és que es tractava realment de mi. A vegades les veus, aquesta mena de coses: un gos que mira de mossegar-se la cua. Aleshores es crea una mena de remolí caní que acaba amb l'aparició del gos com a gos emergint d'aquella tempesta. Un buit, és el que veus als ulls del gos, i un buit és el que vaig sentir en aquell llit estrany. Perquè suposant que jo no fos jo, i per tant fos algú altre («ningú», vaig pensar, potser era exagerat), aleshores no hi ha dubte que hauria de pensar que els records d'aquell algú altre eren els *meus* records, i és que tothom, al capdavant, dels seus records en diu «els meus records».

Malauradament sempre he tingut un gran domini de mi mateix, perquè si no potser hauria cridat i, fos qui

fos aquell altre, sembla que tenia la mateixa qualitat, i tampoc no va dir res. En resum, aquell que hi havia allà estirat va decidir no fer cap mena de cas de les seves o les meves especulacions i lliurar-se a l'obra del record, i vist que ell, fos qui fos, es deia *jo* a si mateix en aquella habitació de Lisboa que *jo*, és clar, havia reconegut tan endimoniadament bé, vaig recordar això: el vespre d'un solter a Amsterdam que es fa el sopar, cosa que en el meu cas equival a obrir una llauna de mongetes seques.

—Segur que t'estimaries més menjar-te-les fredes, directament de la llauna —em va dir un cop una amiga de fa molts anys, i tenia una mica de raó.

El gust és incomparable. Ara, evidentment, hauria d'explicar amb tot detall què faig i qui sóc, però potser és millor que esperem un xic més. En tot cas, vaig estudiar llatí i grec, i havia estat professor de clàssiques o, tal com deien els meus alumnes, un professor clàssic. Aleshores devia tenir pels volts dels trenta anys. El meu apartament és ple de llibres que em permeten viure entre ells. És a dir que aquest és el decorat, i ahir al vespre devia tenir aquest aspecte: un home força petit, amb cabells rogencs que amenacen de tornar-se blancs, si és que mai en tenen l'oportunitat. Semblo una d'aquelles rates de biblioteca angleses del segle passat, visc en una vella butaca Chesterfield tapada amb un tapís persa antiquíssim que evita que ningú no hagi de veure les entranyes que en surten, i llegeixo sota un llum de peu amb pantalla, a tocar de la finestra. Sempre llegeixo. Un cop, els veïns de l'altra

banda del canal em van dir que sempre s'alegren de saber que he tornat al país, perquè em consideren una mena de far. La dona fins i tot em va confessar que de tant en tant m'observava amb uns prismàtics.

–Quan al cap d'una hora torno a mirar, encara seu exactament al mateix lloc, a vegades senzillament penso que és mort.

–Això que vostè en diu mort en realitat és només concentració, senyora –vaig dir, i és que sóc molt bo a l'hora de tallar converses no desitjades.

Però aleshores, vulgues que no, va insistir a saber què llegia. Moments com aquests són magnífics, i és que la conversa la vam tenir al cafè del barri, De Klepel, i jo tinc una veu forta, segons qui diu que fins i tot agressiva.

–Ahir vaig llegir *Caràcters*, de Teofrast, senyora, i després encara una mica de les *Dionisítaques*, de Nonnos.

Llavors, per un instant, en un cafè com aquell s'hi fa el silenci i a continuació tothom em deixa en pau.

Però ara parlo d'un altre ahir al vespre. Havia arribat a casa bronzint, empès per cinc ginebres aromatitzades, i havia obert les meves tres llaunes: Campbell's Mock Turtle, mongetes seques amb salsa de tomàquet Heinz i salsitxes de Frankfurt, també Heinz. La sensació de l'obrellaunes que va cisellant la llauna, el lleuger clac quan hi fas la primera incisió i ja et deixa olorar una mica el que hi ha dins, i després la incisió al llarg de tot el contorn rodó i l'indescriptible soroll que l'acompa-

nya, és una de les experiències més sensuals que conec, tot i que en el meu cas això no vol dir gaire res. Menjar, menjo en una cadira de cuina, a la taula de la cuina, de cara a la reproducció d'una imatge que Prítinos va pintar al segle sisè abans de Crist (que va ser tan desvergonyit que es va apropiat fins i tot dels segles que havien transcorregut abans d'ell) al fons d'un bol. Peleu lluitant amb Tetis. Sempre he tingut debilitat per la nereida Tetis, i no només perquè fos la mare d'Aquil·les, sinó sobretot perquè com a filla d'un déu no es va voler casar amb el mortal Peleu. Tenia raó. Si ets immortal, la pudor que envolta els éssers mortals deu ésser insuportable. Va intentar-ho tot per fugir d'aquells futurs difunts, es va transformar successivament en foc, aigua, lleó i serp. Aquesta és la diferència entre déus i homes. Els déus es poden transformar, els homes en canvi només poden ser transformats. M'agrada, el meu bol, els dos combatents no es miren, de tots dos només en veus un ull, un forat esbiaixat que sembla que no mira enlloc. El lleó enfurit és al costat de la mà exageradament allargassada de Tetis, la serp es caragola al voltant dels turmells de Peleu, i alhora sembla que res no es mogui, és un combat sense gens de moviment. Mentre menjo me'l miro constantment i és que no m'agrada llegir mentre menjo. I gaudeixo, encara que no s'ho cregui ningú. Els gats també mengen el mateix cada dia, com els lleons al zoo, i encara no he sentit que es queixin mai. Salsa de verdures escabexades sobre les mongetes, mostassa so-

bre les salsitxes de Frankfurt, la qual cosa, ara que ho menciono, em recorda que em dic Mussert. Herman Mussert. No gens agradable.¹ Mostassa hauria estat millor, però no hi ha res a fer. I tinc una veu prou forta per a tallar en sec qualsevol riota estúpida. Després de sopar, he rentat els plats i m'he assegut a la butaca amb una tassa de Nescafé. El llum encès, els veïns podran tornar a port. Primer he llegit Tàcit, per subjugar les ginebres. Sempre me'n surto, t'hi pots jugar el coll. Una llengua de marbre polit foragita tota mena d'emanacions perniciosos. Després he llegit una mica sobre Java, perquè des que em van acomiadar que escric guies de viatge, una activitat estúpida que em permet guanyar-me les garrofes, però ni de lluny tan idiota com la de tots els escriptors de viatges anomenats literaris, que, si cal, van impregnant el seu inestimable esperit pels paisatges d'arreu del món amb la intenció de deixar estupefactes els ciutadans de classe mitjana. Tot seguit vaig llegir el diari, l'*NRC*, on hi havia una sola cosa que pagués la pena de retallar i endur-me al llit, i era una foto. La resta era política holandesa, i has de tenir el cervell estovat per a entretenir-t'hi. A continuació encara un article sobre el deute, d'això també en tinc jo, i la corrup-

1. Anton Adrian Mussert (1894-1946): cap del moviment nacionalsozialista holandès. El 1942, en plena guerra mundial, va ser nomenat «dirigent del poble neerlandès». El 1946 fou executat pel règim instal·lat per la reina Guillemina. (N. del T.)

ció al Tercer Món, cosa que hauria pogut llegir molt millor a Tàcit, vegeu el llibre II de les seves *Historiae*, capítol 86, sobre Antonius Primus (*tempore Neronis falsi damnatus*).^{*} Ara la gent ja no sap escriure. Jo tampoc, però és que tampoc no vull escriure, per més que un de cada quatre holandesos tingui a casa una de les guies de viatges del doctor Estrabó («Mussert» a l'editor no el va acabar de convèncer). «Deixem enrere els preciosos jardins del temple de Saihoji i tornem al nostre punt de partida...» Aquesta mena d'obres, i després essencialment reescrites, com tots els llibres de cuina i totes les guies de viatge. Un ésser humà ha de viure, però quan l'any vinent em concedeixin la pensió, s'haurà acabat, aleshores reprendré la traducció d'Ovidi. «I d'Aquil·les, abans tan gran, ja només en queda un miserable grapat», ahir a la nit havia arribat fins aquí, *Metamorfosis*, llibre XII, ho afegeixo només per si de cas, i aleshores se'm van començar a tancar els ulls. La mètrica no quadrava i mai, ho sabia del cert, mai no aconseguiria reproduir la refinada senzillesa d'«*et de tam magno restat Achille nescio quid parvum, quod non bene compleat urnam*», la quantitat justa per a omplir una urna... Mai no hi tornarà a haver una llengua com el llatí, mai precisió, bellesa i expressió no tornaran a reflectir tanta unitat. Totes les nostres llengües tenen massa paraules, fixeu-

* 'En època de Neró, condemnat per frau.'

vos en les edicions bilingües, a l'esquerra unes poques paraules mesurades, les línies esculpides, a la dreta les pàgines plenes, la congestió, tot de paraules apilonades, el balboteig confús. Ningú no veurà mai la meva traducció, i si m'arribessin a concedir una tomba me l'enduria amb mi. No vull ser com la resta de sapastres. Em vaig treure la roba, em vaig ficar al llit i em vaig endur la foto que havia retallat de l'*NRC* per deixar volar el pensament allà estirat. No l'havia feta una persona, sinó un objecte, una nau espacial, el *Voyager*, a sis mil milions de quilòmetres de distància del planeta d'on havia sortit. Aquesta mena de coses per si soles no em diuen gaire res, i és que el fet d'esdevenir més insignificant tampoc no fomenta la meva transitorietat. Això no obstant, la meva relació amb aquell Viatger era especial, perquè tenia la sensació d'haver estat de viatge amb ell. Qui vulgui, pot comprovar-ho a la *Guia de viatge per l'Amèrica del Nord* del doctor Estrabó, tot i que evidentment al llibre no hi ha constància de l'emoció tan cursi que vaig sentir aquell dia, me'n guardo bé prou... Havia anat a l'Smithsonian Institute de Washington perquè l'editor m'havia dit que interessava al jovent. Només de sentir aquesta paraula em vénen arcades, però sóc obedient. La tècnica no em diu gaire res, és una ampliació contínua del cos amb conseqüències imprevisibles. Segur que fins que tu mateix no ets una mica d'alumini i de plàstic i deixes de creure fermament en la lliure voluntat no et comença a agradar de debò. Però alguns aparells te-

nen una bellesa pròpia, encara que això no ho admetré mai en públic. Per això, malgrat tot, em vaig passejar prou satisfet entre aeroplans de la nostra prehistòria moderna que penjaven del sostre i càpsules espacials totes socarrimades que demostraven de manera realment convincent la nostra mutació. No hi ha dubte que la nostra destinació final és l'espai, això ja ho sé, al cap i a la fi hi visc. Però l'emoció dels grans viatges no la viuré mai, sóc aquell que es queda enrere a plorar els que marxen, algú d'ahir, d'abans de l'enorme petja estriada que Armstrong va deixar sobre la pell de la Lluna. I aquella tarda també la vaig veure, perquè sense rumiar-m'ho gaire havia entrat en una mena de teatre on projectaven pel·lícules sobre navegació espacial. Vaig acabar assegut en una espècie de cadira americana que t'envoltava suauament, com una matriu, i vaig començar el meu viatge per l'espai. Gairebé immediatament els ulls se'm van omplir de llàgrimes. De tot això, el doctor Estrabó després no en va mencionar ni una paraula. L'emoció ha de sorgir de l'art, i allà la realitat m'havia enganyat, un estafador en el camp de la tècnica havia aconseguit amb trucs òptics que tinguéssim als peus el pedregam lunar, que semblés que nosaltres també fóssim a la Lluna i que hi poguéssim passejar. Allà lluny, brillava (!), irreal, la Terra. Era impossible que en aquella fitxa flotant, platejada, buida, un Homer o un Ovidi haguessin escrit mai sobre el destí dels déus i dels homes. Vaig olorar la matèria morta als meus peus, vaig veure els petits nú-

vols de pols selènica que giravoltaven i tornaven a terra, m'havien robat l'existència sense que me n'haguessin donat cap altra a canvi. Si els altres éssers humans que tenia al voltant van experimentar el mateix, no ho sé. El silenci era sepulcral, érem a la Lluna i alhora no aconseguiríem arribar-hi mai, al cap de no res sortiríem a la llum penetrant del dia, trepitjaríem un disc de la mida d'un florí, un objecte en moviment que penjava en algun lloc entre els plecs de l'espai i que no quedava subjecte enlloc. Però tot plegat encara era pitjor. Domino els textos més bells que el món ha produït —o almenys això em sembla—, però mai no he pogut vessar ni una llàgrima per un vers o una imatge, com tampoc mai no he pogut plorar per les coses que se suposa que han de fer plorar l'home. Les meves llàgrimes apareixen només davant de coses cursis, com quan Ell la veu a Ella per primer cop en tecnicolor, amb tot el que ha inventat la plebs més sentimental i la música que l'acompanya, mel pervertida pensada per privar l'ànima de qualsevol mena d'escapatòria, la idea de la música contra si mateixa. Ara la tocaven, aquella música, i evidentment ja no vaig tenir manera d'aturar les llàgrimes. Diuen que Churchill plorava per tot, però segurament no va plorar quan va donar l'ordre de bombardejar Dresden. Allà tenia el *Voyager*, una màquina irracional feta per l'home, una aranya lluent enmig de l'espai buit que recorria de prop planetes sense vida on encara no havia existit mai la tristesa, tret de la tristesa de les roques que pateixen sota el

llast insuportable del gel, i vaig plorar. El Viatger navegava allunyant-se de nosaltres per sempre, de tant en tant feia *blip* i fotografiava totes aquelles esferes gelades o enceses però sense vida que juntament amb la bola on havíem de viure nosaltres giraven a l'entorn d'una bombolla encesa, i els altaveus, que ens envoltaven invisibles en la foscor, ens cobrien amb una música que provava en va d'adulterar el silenci que corresponia al viatger metàl·lic i solitari. I en aquell mateix instant una veu opaca va començar a parlar-nos, primer només obrint-se camí entre la música, després gairebé com un instrument solista. Al cap de noranta mil anys, va dir la veu, el viatger hauria assolit els límits de la nostra galàxia. Va fer una pausa, la música va iniciar un *crescendo*, com un rompent emmetzinat, i es va tornar a fer el silenci perquè la veu pogués disparar el seu tret mortal.

—*And then, maybe, we will know the answer to those eternal questions.* (I aleshores, potser, coneixerem la resposta a aquestes preguntes eternes.)

Els humanoides de la sala es van encongir.

—*Is there anyone out there?* (Hi ha algú, allà fora?)

Al meu voltant, per un instant, tot va quedar tan en silenci com en aquells camins buits de l'Univers per on el Viatger volava sense fer soroll, resplendent a la llum d'algun raig còsmic, només al cinquè dels seus noranta mil anys. Noranta mil! La cendra de la cendra de la nostra cendra ja haurà negat els nostres orígens molt abans d'arribar-hi. No haurem existit mai! La música va anar

pujant de to, dels ulls em degotava pus. Això sí que eren metamorfosis! La veu va disparar per últim cop:

–*Are we all alone?* (Estem sols?)

De cop ho vaig veure clar. Aquella veu no era la veu de cap gola. Era la veu que corresponia ja a la nostra absència, com aquella música, que era la negació de tot el que havia expressat la teoria de l'harmonia de Pitàgores. Vaig sortir a fora entre els altres, desbordant hilaritat i misèria alhora. Al mirall dels lavabos, vaig mirar-me els ulls, ridículament vermells, i vaig saber que no havia plorat per la meva mortalitat, sinó per l'adulteració, per l'engany. Si hagués estat a casa, hauria restaurat l'ordre amb un madrigal de Gesualdo (un assassí que va compondre la música més pura del món), però allà vaig haver de conformar-me amb un *bourbon* doble. Allà lluny descansava, serena i colonial, la Casa Blanca, on sens dubte en aquell moment preparaven alguna cosa terrible.

I ara, aquest mot irreal que sempre ens arranca l'estora de sota els peus, era en una habitació de Lisboa, amb els ulls tancats, i pensava en aquell altre ara del vespre anterior (si és que havia estat el vespre anterior), en què havia contemplat aquella foto amb els ulls oberts, ajagut al llit. Des d'aleshores, tant el Viatger mecànic com jo havíem continuat viatjant, jo havia escrit les meves estúpides guies de viatges, ell no havia parat de fer fotos, i ara jo en tenia sis a les mans, agrupades en una de sola: Venus, la Terra, Júpiter, Saturn, Urà, Neptú, tots vells coneguts meus gràcies a Ovidi i ara metamorfosats

en punts de llum raquítics sobre uns sudaris granellosos, deslluïts, tacats, que sens dubte devien representar l'espai. «El *Voyager* abandona ara el sistema solar», deia. Ell sí! A veure l'ample món! Ens deixa sols! I després ens enviaria una foto que podria ben bé ser d'un dels altres milers de milions d'estels d'algun suburbi del cosmos per deixar-nos clar fins a quin punt arribava a ser humiliant la nostra intranscendència, i això que nosaltres, ves per on, no sols havíem creat aquell fotògraf, sinó que, a sobre, l'havíem enviat de viatge per al cap de noranta mil anys poder saber, ni que fos una mica, cap on anàvem.

Vaig notar que començava a adormir-me, i alhora em va semblar que un fort onatge recorria el meu cos, m'arreglava, m'envoltava i m'arrossegava amb una força que no sabia que existia. Vaig pensar en la mort, però no pas per totes aquestes raons. Va ser per la foto. Ara cada pensament que tenia immediatament es convertia en un altre, i a través dels diminuts astres de paper de diari que tenia a la mà vaig veure una d'aquelles horribles natures mortes anomenades *vanitas* que els nostres avantpassats feien servir per evocar la pròpia mort, un monjo o altre (si entre els cards sofrents que envoltaven els peus descalços hi havia un capel cardenalici, sempre era sant Jeroni) que, abocat sobre una taula, esguardava alternativament la calavera d'algú que mai no hauria arribat a ser tan enginyós com el Yorick de *Hamlet* i l'home torturat a la creu. Núvols de mal averany, paisatges erms, un lleó en

alguna banda. Potser s'havien de revelar contra el món perquè encara el tenien, el nostre és una foto en un diari, feta a una distància de sis mil milions de quilòmetres. Evidentment, el miracle era que el diari que tenia a la mà simultàniament fos en aquell mateix astre deslluït, però no sé si tot això ho vaig pensar aquell vespre. En general sóc capaç de retrobar els meus pensaments fins al moment absurd i humiliant en què t'adorms, quan l'esperit ha de cedir davant el cos que, amb la servitud dels lacais, es resigna a la foscor de la nit i que el que vol per sobre de tot és fingir absència. Ahir va ser diferent. Em vaig adonar que el pensament que em tenia ocupat, fos el que fos, provava desesperadament de sintonitzar amb l'onada mandrosa que semblava arrossegar-me. L'Univers sencer s'entossudia a atordir-me, i semblava com si jo mateix provés de cantar a cor amb aquell atordiment, de formar-ne part, de la mateixa manera que un peix arrossegat per la ressaca també forma part d'aquella ressaca. Però tant era el que jo volgués, volar, nedar, cantar, pensar, ja no me'n sortia. Els braços més grans del món se m'havien endut d'Amsterdam i, pel que semblava, m'havien deixat en una habitació de Lisboa. No m'havien fet gens de mal. No sentia dolor enlloc. Tampoc no sentia cap mena de, com ho diria?, de pena. I no tenia curiositat, però potser això és conseqüència del meu tracte diari amb les *Metamorfosis* d'Ovidi. Vegeu el llibre xv, versos 60-64. També jo tinc la meva Bíblia, i de debò que ajuda. A més, tot i que encara no m'havia

mirat al mirall, el meu cos intuïa que era el mateix. Per tant, no m'havia convertit en ningú altre, només era en una habitació on, d'acord amb les normes de la lògica tal com jo les coneixia, era impossible que fos. I aquella habitació la coneixia, perquè feia uns vint anys hi havia comès adulteri.

La rancior de la paraula em va retornar al món. Encara més, vaig arronsar els genolls i em vaig posar sota el cap el coixí que hi havia al costat del meu i on ningú no havia dormit, de manera que vaig quedar mig assegut. Res no supera un autèntic *déjà vu*, i encara eren allà penjats, l'estúpid retrat del segle XVII del sobrevalorat poeta Camões i el gravat del gran terratrèmol de Lisboa, on petites figures sense rostre corren desbocades cap a totes bandes per no quedar enterrades sota la runa que cau. Aleshores n'havia fet broma amb ella, però a ella no li agradaven aquesta mena de bromes. No era per a això que era en aquella habitació. Era en aquella habitació per a venjar-se, i era per a això que em necessitava. L'amor és el passatemp de la burgesia, havia dit jo en una ocasió, però, és clar, em referia simplement a la classe mitjana. I resulta que ara estava enamorat i, en conseqüència, havia estat designat membre del mateix club nauseabund i grumollós d'autòmats uniformitzats pel qual afirmava sentir tant d'horror. Vaig provar d'enganyar-me i de fer-me creure que es tractava de passió, però si en el cas d'ella ho era, aleshores el destinatari d'aquella passió definitivament no era jo, sinó el seu

anèmic marit, una mena de gegant fet de carn de vedella, calb, amb un cap que contínuament mostrava un riure burleta, com si sempre es dediqués a repartir galletes. El professor de neerlandès. En fi, si mai haguéssim de dibuixar el representant d'aquesta espècie, el podríem agafar com a model. Ensenyar als nens la llengua que ja han sentit molt abans de néixer dins la cambra de ressonància de la matriu, espatllar el creixement salvatge i natural d'aquesta llengua amb una xerrameca maquinal sobre ordinals, formes dobles de plural, verbs separables, ús del predicatiu i conjuncions preposicionals, això és una cosa, però tenir l'aspecte d'una costella mal cuita i parlar de poesia, això passava de mida. I no sols en parlava, també n'escrivia. Cada pocs anys sortia un recull mínim amb notícies sobre la tèbia província de la seva ànima, versos poc incisius, successions de paraules que vagaven escadusseres per la pàgina. Si mai arribessin a entrar en contacte amb un sol vers d'Horaci, es desfarien sense deixar cap mena de rastre.

Em vaig incorporar del tot i vaig sentir un desig imperiós de veure'm, no pas pel que veuria, perquè el meu aspecte em repugnava, i amb raó. No, es tractava de la confrontació. Havia de saber quina versió de mi mateix era aquí, en aquella mateixa habitació d'aleshores: la d'ara o la d'aleshores. No estava segur de què seria pitjor. I llavors vaig treure una cama del llit, una cama blanca d'home gran. Però les meves cames sempre havien tingut aquell aspecte, d'allò no en podia deduir res.

Només hi havia una solució: el mirall del bany, i me n'hi vaig anar directament, sense la vacil·lació que es podria esperar després de tots aquells anys. M'hi vaig plantar al davant. No sé si va ser un alleujament veure que almenys no calia que fos el meu jo d'abans, i que el que hi havia allà plantat sí que s'assemblava, més o menys, al que anit, sense gaire èxit, havia provat d'evitar al meu mirall d'Amsterdam. Sòcrates era el meu sobrenom a l'institut provincial on feia classe, i era un motiu ben trobat, perquè m'hi assemblava molt. Un Sòcrates sense barba i amb ulleres, la mateixa cara feta de bocins que no faria pensar mai ningú en filosofia, si no és que per casualitat sabéssim quines paraules havien pronunciat aquells llavis greixosos sota el nas esmussat de narius amples, ni quina mena de pensaments havien sorgit darrere aquell front de busca-raons. Sense les ulleres, com aleshores, encara era pitjor.

—Doncs sí que ets ben igual que en Sòcrates.

M'ho va dir després de demanar-me per primer cop que em tragués les ulleres. Quan ho faig, em sento com una tortuga sense closca. Això vol dir que davant la proximitat íntima d'un cos femení sóc la més indefensa de totes les criatures, i això, al seu torn, vol dir que en general m'he mantingut allunyat de les activitats que solen ser tema de conversa de tothom i que, en opinió meva, no hi ha dubte que són més pròpies del regne animal que no pas de les persones que es dediquen als àmbits menys tangibles de l'existència, raó per la qual,

justament, a mi m'anava tan malament amb els àmbits tangibles en situacions d'aquesta mena. Semblava més aviat que furgués i grapegés com un cec, perquè tot i que evidentment sabia on, si fa no fa, havia de posar les mans, no deixava de ser una recerca, perquè els meus ulls es negaven rotundament a col·laborar si no tenien a prop els seus dos esclaus de vidre rodó, les meves ulleres. Només veia, si és que se'n pot dir veure, una massa més o menys rosa i, de tant en tant, pel que es veia (!), una absurda protuberància o una taca fosca. Però el que més m'entujava és que les meves mans innocents, que en casos com aquests, gràcies a Déu tan ocasionals, l'únic que feien era entestar-se a ajudar-me, justament eren acusades de comportament groller, d'insolència, de matusseria, com si un estol de violadors de criatures hagués fugit d'una institució. Però ara no vull parlar dels detalls particulars que comporta l'amor entre dos éssers humans. Diguem simplement que ella s'hi va esforçar al màxim. Perquè això sí que ho he après, quan les dones es proposen una cosa, es mobilitzen unes forces contra les quals els homes, amb tota la seva anomenada força de voluntat, no poden fer res. Em vaig mirar. La llum groga d'aleshores havia estat substituïda pel neó, que fa que fins i tot el rostre més bonic del món agafi un color cadavèric. Però no va ser això el que vaig veure davant meu. Era més aviat que ara (ja tornem a tenir aquí la paraula), per primer cop, m'havia convertit en Sòcrates. Barba, ulleres, tota la parafernàlia ja no hi feia

res. Aquell que hi havia allà, aquell que no havia estimat mai, ara invocava el meu amor. Però per què? La barbaritat d'aquell rostre m'havia acompanyat tota la vida, però ara s'hi havia afegit un altre element, alguna cosa que no podia acabar d'explicar. Què em passava? Alguna cosa m'havia passat i no sabia què, i en tot allò la meva inesperada presència aquí només representava un detall insignificant. Vaig treure la llengua, ho faig sovint. Malgrat la seva senzillesa porcina, continua essent un dels membres més atractius del meu cos, però quan me la trec a mi mateix davant del mirall, en general m'ajuda enormement a concentrar-me. Diguem que és una forma de meditació que em retorna als pensaments anteriors. I de cop vaig saber què havia pensat la nit abans, si és que de fet havia estat la nit abans. La maror que m'havia arrossegat durant el son o l'ensonyament havia estat la por, la por física de caure d'aquella Terra que penjava tan sola i desvalguda enmig de l'espai. Vaig provar de tornar a sentir la mateixa por, però ja no funcionava. Amb tota la seguretat que oferia Newton, vaig restar clavats a les rajoles vermelles del bany de l'habitació número 6 de l'Essex House, a Lisboa, i vaig pensar en la Maria Zeinstra, professora de biologia al mateix institut on el seu home, l'Arend Herfst, també feia classes. I jo, és clar. Mentre ella explicava com funciona la memòria i com moren els animals, jo, separat d'ella únicament per deu centímetres de maó, parlava de déus i d'herois, o de les emboscades de l'aorist, mentre que de la classe

d'ell s'aixecava una rialla greixosa i púber perquè, com de costum, no parlava de res i, per tant, era tremendament popular. Un poeta viu i, a sobre, un poeta que era entrenador de l'equip de korfbol de l'escola, tot plegat molt diferent d'un nan pastat a en Sòcrates que l'únic que pot oferir és un estol de cadàvers de fa dos mil anys que van amagar tan bé la bellesa de la seva llengua rere la fortificació d'una sintaxi hermètica que els admiradors dels clàssics vius, com ara Prince, Gullit o Madonna, serien incapaços de trobar-ne ni l'ombra. Tret, algun cop, en un any de gràcia, d'un alumne que et permet oblidar l'aroma penetrant de la mala voluntat i l'aversion contra teu, algú que es deixa gronxar amb tu per les delicioses aigües dels hexàmetres, algú amb oïda per a la música que, com un autèntic campió, venç tots els obstacles de les declinacions, segueix el fil dels pensaments, veu les connexions, la construcció, la bellesa. Una altra vegada aquesta paraula, però no hi ha res a fer. Jo era lleig i la bellesa era la meva passió, no pas la visible, immediatament tangible, sinó l'altra variant molt més misteriosa, amagada rere el blindatge protector d'una llengua morta. Morta! Si les llengües estaven mortes, aleshores jo era Jesucrist, que podia fer tornar Llätzer d'entre els morts. I aquell any de gràcia hi va haver algú que se'n va adonar, no, encara més, que també n'era capaç. Li mancaven els meus coneixements, però no hi feia res. Cada vers llatí sobre el qual s'abocava la Lisa d'India començava a fluir, a viure, a córrer. Era un miracle, i tot i que encara

no sé per què sóc aquí, sé que, sigui el que sigui, té a veure amb ella.

Ara faig un pas enrere, però aquesta sensació estranya no desapareix, com si estigués il·luminat per dins. Si anit era por, ara és emoció. Essex House, un nom idiota per a un hotel portuguès. Rua das Janelas Verdes, prop del Tejo.

*Ik voel mij van binnen bederven,
nu weet ik waaraan ik zal sterven
Aan de oevers van de Taag,
waar 't bestaan is verheven en traag...*

«De dins em sento podrit, ara sé de què moriré, a la riba del Tejo, on l'existència és sublim i mandrosa...» Slauerhoff. Encara recordo que vaig parlar a la classe sobre el paper malèvol de la preposició *aan* en aquest poema, impossible de traduir a cap altre idioma. Només en neerlandès pots morir-te de càncer i de/a la riba del Tejo, però ningú no va riure, només ella. Haig de sortir del bany, la meva presència em comença a superar. Em demano si tinc gana i em fa l'efecte que no. Truco al servei d'habitacions per demanar l'esmorzar. «*Pequeno almoço*», havia oblidat que parlo portuguès. La veu que respon és tranquil·la, amable, jove. Una dona. Ni rastre de sorpresa, tampoc en la noia que porta l'esmorzar. O

m'equivoco o la seva actitud té un no sé què de deferent, una deferència (quina paraula més ridícula, per cert) amb què en general no puc comptar de part del personal de servei. M'assec a terra, amb les cames creuades, i col·loco l'esmorzar al meu voltant. Ho sé, ara he de començar a treballar la memòria. És el que vol l'habitació. Tinc exactament la mateixa sensació que quan havia de revisar una pila de traduccions d'Heròdot. Sempre he tingut debilitat per aquell somiador diàfan, la història inventada és molt més atractiva que l'insuls terror dels fets. Però la mort per asfíxia que els meus alumnes infligien a la prosa, al cap i a la fi no tan brillant, d'aquell vell fabulista, evidentment m'escamotejava tota possibilitat de plaer. Llevat que hi hagués una traducció d'ella, encara que només fos perquè sempre hi afegia alguna invenció seva que de fet no hi era, un costum persa, una princesa lídia, un déu egipci.

Jo era l'únic de tota l'escola, director, professors, professores, bidell, que no estava enamorat de la Lisa d'India. La Lisa no només era bona en la meva assignatura, era bona en totes les assignatures. En matemàtiques era la lucidesa, en biologia l'esperit de la descoberta, i en llengües encertava de ple l'ànima del llenguatge. A la revista de l'escola van publicar els seus primers relats, els relats d'una dona entre relats de criatures. La cistella vencedora que va permetre a la nostra escola guanyar el campionat

interescolar de korfbol la va fer ella. Evidentment, la bellesa corporal era supèrflua al costat de tot això, però no hi havia res a fer, entre els seixanta ulls d'una classe era impossible evitar els seus. Tenia clapes blanques entre els cabells negres, com si de fet hagués viscut molt temps, el signe d'un altre ordre temporal en el domini de la joventut, potser perquè el seu cos sabia que havia de morir aviat. Interiorment, jo l'anomenava Grea, per les filles de Cetus i Forcis, que van néixer amb els cabells blancs, infectades d'una terrible vellesa. Una vegada li ho vaig dir, i em va mirar amb els ulls de qui de fet no et veu perquè té el cap en alguna altra banda, o perquè has dit alguna cosa que arriba a una part secreta de la seva persona, una cosa que ja sap i que no vol que ningú altre no sàpiga. Era filla d'un matrimoni de la primera lleva de treballadors estrangers, italians que juntament amb turcs, espanyols i portuguesos van donar la primera empenta per alliberar els Països Baixos del seu provincialisme secular. Si el seu pare, un obrer metal·lúrgic de Catània, hagués sabut que l'Arend Herfst tenia una relació amb ella, segurament l'hauria mort d'una pallissa o, cridant, s'hauria presentat al director, que ja ho tenia prou difícil perquè personalment l'havia hagut de cedir a l'horrorós d'en Herfst. Com va ser que tot plegat no es va saber abans? No ho sé, semblava com si tothom, alumnes i professors, haguessin teixit un vel de silenci al seu voltant, potser perquè tots sabíem que acabaria i que aleshores desapareixeria. Nosaltres vol dir jo també.

Però jo no n'estava enamorat, no podia enamorar-me'n, he ancorat el meu imperatiu categòric fermament en el meu sistema: no està bé i per tant no puc enamorar-me'n. Aquells anys que va ser a la meua classe vaig conèixer una forma de felicitat que sí que tenia a veure amb l'amor, però no pas amb la variant vulgar que cada dia irradien totes les pantalles, i tampoc amb aquella afecció desconcertant, absurda i impossible de dominar anomenada enamorament. De les misèries que l'acompanyen en sabia més que prou. Una sola vegada a la vida vaig formar part de la gent normal, dels mortals, dels altres, perquè em vaig enamorar de la Maria Zeinstra. Una sola vegada i, immediatament, fatalitat per a totes les parts implicades. Estic content que els altres ja no hi siguin, i que només t'ho hagi d'explicar a tu, encara que siguis algú de la meua història. Però això ja ho saps, i et deixo així. Tercera persona, fins que em desbordi. *Banalitas banalitatis*. Era la fórmula que durant vint anys m'havia ajudat a conjurar el més mínim pensament sobre els esdeveniments d'aquells dies. Pel que fa a mi, havia begut aigua del Leteu: per a mi ja no hi havia passat, només hotels de dues, tres o cinc estrelles, i les bajanades que n'escrivia. L'anomenada vida autèntica s'havia barrejat una sola vegada en els meus assumptes, i no s'havia assemblat gens a aquella vida per a la qual m'havien preparat les paraules, els versos, els llibres. La fatalitat era cosa de vidents cecs, oracles, cors que anunciaven la mort, i no pas dels panteixos al costat de la nevera, la matusseria amb els condons, les esperes a

la cantonada dins un Honda o cites secretes en un hotel de Lisboa. Només existeix el que està escrit, tot el que has de fer personalment no té forma, està sotmès a una casualitat sense rimes. Dura massa. I si acaba malament, la mètrica no quadra, no es pot eliminar res. Escriu, doncs, Sòcrates! Però no, ell no, i jo tampoc. Escriure quan ja s'ha escrit és per als pretensiosos, els cecs, aquells que no poden assaborir la seva pròpia mortalitat. Ara m'agradaria callar una estona per esbandir totes aquestes paraules. No m'has dit quant temps tinc per a aquesta història. Ja no puc mesurar res. Ara m'agradaria sentir un madrigal de Sigismundo d'India. Claredat, ritme, només veus, el caos de sentiments sotmès a l'ordre de la composició. Va ser a casa meua que va sentir per primer cop un madrigal de D'India.

–El teu avantpassat –vaig dir, com si li fes un regal.

Un aixafaterrossos, sóc. Sempre ho he estat. El professor sense casta a l'alumna majestàtica. Ella era al costat de la meua biblioteca, el meu únic arbre genealògic autèntic, amb aquella mà tan meravellosament llarga prop d'Hesíode, Horaci. Es va girar i va dir:

–El meu pare treballa a la metal·lúrgia –com si volgués engrandir al màxim la distància entre ella i la música.

Però jo no n'estava enamorat, jo estava enamorat de la Maria Zeinstra.